№ 164 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՅՈՒԼԻՍԻ 30 1902 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՅՈՒԼԻՍԻ 30 № 164

ԵՐԵՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբ. Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրւում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ». Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».

Տելեֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի եւ տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզւով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.

Տելեֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Կենսարար ոգի է հարկաւոր.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նմուշներ վնասակար սովորութիւններից. Նամակ Ներքին-Ագուլիսից. Նամակ Խմբագրութեան. Նամակ Խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Թերուս կնոջ խոստովանքը.

ԿԵՆՍԱՐԱՐ ՈԳԻ Է ՀԱՐԿԱՒՈՐ

—

Դպրոցական վերակազմութեան խնդիրը շարունակում է քննութեան առարկայ լինել թէ մայրաքաղաքների և թէ գաւառական մամուլի էջերում։ Բոլորը զգում են, որ դպրոցական կրթութիւնը անբաւարար կերպով է առաջ ընթանում, որ մանկավարժական խմբերը իրանց գործին վերաբերւում են միայն ձեւականապէս և որ դպրոցը չէ զարգացնում աշակերտների մէջ սէր դէպի գիտութիւնը և պահանջ օգտաւէտ լինել հասարակութեան համար։

Ոչ մի պաշտօնեայ այնքան շուտ չէ յոգնում, չէ մաշվում և վաղաժամ չէ ծերանում, որքան դպրոցական ուսուցիչը, մինչդեռ ուսուցիչը աւելի չէ զբաղված, քան մի ուրիշ ատեանում ծառայող պաշտօնեան. յաճախ նա ազատ է երեկոները և տարվայ մի քանի ամիսների ընթացքում, օրինակ, ձմեռվայ մէկ, իսկ ամառվայ երեք ամիսներում վայելում է կատարեալ հանգստութիւն, որից զուրկ են ուրիշ պաշտօնեաներ։

Ուսուցիչը յոգնում է և թուլանում ոչ աշխատանքի մեծութիւնից և ծանրութիւնից, այլ նրա վերին աստիճանի աննպաստ կազմակերպութիւնից։ Ուսուցչի գործունէութեան մէջ չէ գնահատվում ինքնուրոյնութիւնը, կատարելագործութիւնը և նորամուծութիւնները, այլ միայն որոշ պահանջների ձեւական կատարումը։ Ուսուցչից չեն պահանջում անհատական արժանաւորութիւններ, սեփական համոզմունքներ և հայեացքներ, մանկավարժական գործի վերաբերութեամբ, այլ համակերպվելու ընդունակութիւն, շրջաբերականների անթերի կատարում։ Մանկավարժական ժողովները, որ կարող էին իրանց կազմակերպութեամբ ասպարէզ ծառայել մանկավարժական բարեփոխութիւնների համար, ներկայանում են իբրեւ խորհրդակցութիւններ պայմանաւորվելու ձեւական գործավարութեան պայմանների վերաբերութեամբ։ Շատ տեղ տիրում է այն մեռցնող, ձեւամոլական ոգին, որ մի որոշ աստիճան արտայայտված է գերմանական դոկտոր Ֆլաքսման թատրոնական գրուածքի մէջ։ Ուսուցիչն սպանում է նրա պարապմունքի միօրինակութիւնը, չափազանց ձեւական գործավարութիւնը։ Եթէ ուսուցիչը կարողացել է իր համար մի համակրելի ուրիշ պարապմունք գտնել, դիցուք զբաղվել երաժշտութեամբ, կամ պարապվել իր տան առաջ եղած պարտէզում գիւղատնտեսական գործերով, նա պահպանում է թարմութիւն, իսկ եթէ նա միայն ուսուցիչ է և իր նիւթական վերաբերութեամբ ճնշված է, այն ժամանակ նրա կեանքը, զուրկ լինելով թէ բարոյական մխիթարութիւններից, թէ ֆիզիքական զուարճութիւններից, դառնում է մի ծանրութիւն, որ և կամաց-կամաց ճնշում է նրան և վաղաժամ ծերացնում ու յոգնեցնում։

Մտաւոր աշխատանքը, երբ նա լաւ կազմակերպված է և պարունակում է իր մէջ բարոյական մխիթարութիւններ, չէ յոգնեցնում մարդու և չէ վնասում նրա կազմուածքին, եթէ մանաւանդ ժամանակ-ժամանակ արձակուրդներ ստանալով աշխատաւորը հանգստացնում է իր ջղերը և թարմացնում իր ոյժերը։ Դիտողութիւնները ցոյց են տալիս, որ այն ուսուցիչները, որոնք կարողացել են բարոյական մխիթարութիւններով իրանց շրջապատել, ինչպէս օրինակ արտասահմանեան դպրոցական գործողներից շատերը, նրանք հեշտութեամբ տանում են իրանց պաշտօնավարութիւնը, և գոհ են իրանց վիճակից և չեն կորցնում ոչ իրանց ոյժերը, ոչ մտաւոր թարմութիւնը։

Ձեւական, զուտ պաշտօնամոլական պահանջների տեղ պէտք է առաջ մղել աւելի կենսական պահանջներ։ Երբ կը մտցնէք հետաքրքրութիւն ու առաջադիմական տարրեր դպրոցական գործերի մէջ, այն ժամանակ նա կը դառնայ գրաւիչ և կենդանարար մի գործ, որ իր մէջ ոյժ կը պարունակէ թարմութիւն և սթափում առաջ բերելու։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆՄՈՒՇՆԵՐ ՎՆԱՍԱԿԱՐ ՍՈՎՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻՑ

—

Ի՞նչ է սովորութիւնը—այս բառը, ինքն ըստ ինքեան, աւելի բազմակողմանի եւ հասկանալի է, քան եթէ նրա «նորմա»-ն դնենք, գիտական լեզւով որոշենք։ Սովորութիւնը, կարելի է ասել, մի անհատի, մի ամբողջ ժողովրդի մտաւորի, բարոյականի հայելին է։ Նա կախված է մարդու, մասսայի զարգացման, առաջադիմութեան աստիճանից, նրա հոգեւոր կարողութիւնից, նոյն իսկ նախաձեռնութեան ոգուց։ Այս պատճառով՝ սովորութիւնը կարող է ծառայել իբրեւ մի չափ՝ մարդկանց կրօնական, քաղաքական եւ տնտեսական աշխարհայեացողութիւնը չափելու...

Հարկաւ սովորութիւնը բնաւ աբսոլիւտ, բացարձակ մտքով ընդունված զուտ մի ճշմարտութիւն կամ գաղափար չէ, այլ հիմնովին խախուտ, փոփոխական է նա՝ կախված միանգամայն հանգամանքներից, պայմաններից, մտքի էվոլիւցիայից։ Այն, ինչ որ ընդունված, սրբացրած սովորութիւն է մի ազգի համար, միւսի համար շատ անգամ ծաղրալի է։ Եթէ Եւրոպայում կինը փակէ երեսը եւ տնները բանայ, անկասկած՝ զարմանք եւ ծիծաղ կը յարուցանէ— մինչդեռ այդ բնական է արեւելեան ազգերի համար։ Նոյնը կարելի է ասել եւ մասնաւոր անհատի համար։ Դուք տեսնում էք, մի եւ նոյն գիւղում, մի օրիորդ կամ տիկին, ձեզ հանդիպելիս՝ երեսն է շրջում, պինդ պատին կպչում, կամ ձեր հարցին՝ տուն փախչում ու դուռը երեսիդ պինդ շրխկացնում. այս համարվում է նրա կողմից համեստութիւն, բարեկրթութիւն. իսկ մի ուրիշը կանգնում է եւ քաղաքավարութեամբ ձեր հարցին պատասխանում։

Մինչդեռ արեւելցի կինը չը պիտի ցոյց տայ իր դէմքը օտար տղամարդի, ռուս, եւրոպացի կինը ազատ լողանում է ծովերում։ Եւրոպացի տղամարդը էտիկային դէմ է համարում առանց փողպատի շրջելը, իսկ պարսկի ամբողջ կուրծքը դուք յաճախ բաց կը տեսնէք։ Կոնտրաստի համար օրինակներ որքան կամենաք, ոչ թէ տարբեր ազգերի, այլ մի եւ նոյն ժողովրդի կեանքից։ Թիֆլիսում եւ ուրիշ շատ քաղաքներում մեռելին երաժշտութեամբ են թաղում, իսկ հարսանիքը, ընդհակառակը, շատ անգամ առանց զալ-մաղալի է լինում։ Բայց այդ մեզ եւ ուրիշ շատ հայաբնակ գիւղերի, նոյն իսկ քաղաքների համար օտարոտի երեւոյթ է։ Ագուլեցու համար եկեղեցական արարողութիւնների կարգն է անցել՝ պսակվելիս, բացի նշանադրութեան մատանին, ունենալ եւ երկու օղակ. մէկը հարսնացուի, միւսը փեսայի համար. սրա հետ միասին՝ նորահարսի գլխին արհեստական ծաղիկներից շինած պսակ դնել, այն ինչ Ագուլիսի քթի տակ գտնված գիւղերում—Տանակերտ, Ցղնա, այդ սկի էլ պարտադիր չէ։

Ժողովրդի կամ անհատի զարգացման հետ միասին փոխվում են եւ նրա սովորութիւնները. այն, որ տարիներ առաջ պաշտելի էր, այժմ ստորացուցիչ, խայտառակ. ընդհակառակը այն, որ ծիծաղելի էր տարիներ առաջ, այժմ դարձել է սովորութիւն։ 20—25 տարի առաջ, նորափեսաները հինայ պիտի դնէին ձեռքերին, որպէս պարտադիր մի բան, իսկ այժմ մենք ծաղրում ենք այդ պարտադիր սովորութիւնը։ Եթէ 20—30 տարի առաջ տեսնէինք այս պոչաւոր դէրիաները, որոնց տէրերը փողոցներ մաքրելու նեղութիւնն են յանձն առել իրանց վրա, ակամայ կը փոթկացնէինք։ Ժամանակը, քաղաքակրթութիւնը փոխում են սովորութիւնները, բայց ո՛չ միշտ դէպի լաւը...

Չը նայելով սովորութեան այսպիսի փոփոխական, անհիմն լինելուն, մեզանում բարոյագիտութեան հիմքն է կազմում նա։ Ցիրաւի,

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԹԵՐՈՒՍ ԿՆՈՋ ԽՈՍՏՈՎԱՆՔԸ

(Շարունակութիւն)

—

Որքան եղաւ թշուառի հիասթափութեան չափը, երբ գարնանադէմ, Զատկի տօնին, իբրեւ սիւրպրիզ, յայտնեցի, որ այլ եւս չեմ սիրում նրան։

Նա սկզբում կարծում էր, թէ հանաք եմ անում, բայց երբ լուրջ հաւատացրի, որ ես ընդունակ չեմ սիրելու, որ ես արժանի չեմ նրան, որ ես վճռել եմ չամուսնանալ բոլորովին ով էլ ուզում է լինի, նա մնաց սառած, փայտացած՝ երեսիս նայելիս։ «Ուրեմն, այդպէս փչում ես դու իմ բոլոր յոյսերս, մոռանո՞ւմ ես քո տուած խոստումները», ասում էր նա ձեռքիցս բռնած... Նրա ձեռքը դողում էր, դողում էր նրա եւ ամբողջ մարմինը... գոյնը թռել էր, կարծես թէ պատրաստվում էր ուշաթափվելու...

Այս բացատրութիւնը գուցէ շատ երկար տեւէր, եթէ սարի ստորոտից դէպի վեր բարձրացող ուրիշ երկու սիրահարների զոյգերը մեզ չը խանգարէին։

Ես օգտվելով դէպքից՝ մնաք բարեւ ասացի եւ շտապ շտապ հեռացայ, նա մնաց մենակ կանգնած սարի վերեւում։

Միւս օրը նա յետ ուղարկեց իմ գրած նամակները, նրանց հետ միասին մի թղթի կտոր, որի վրա գրել էր հետեւեալ խօսքերը. «Յարգելի օրիորդ, աշխատեցէք ինձ հետ կատարած խայտառակ խաղը չը կրկնել մի ուրիշի հետ։ Զգոյշ վարվեցէք ոչ միայն ուրիշի, այլ եւ ձեր զգացմունքի հետ եւ պատիւը ամեն բանից բարձր պահեցէք»...

Զարմանալի՜ խորհուրդ. ինչո՞ւ չը կրկնել, նա կարծում էր առաջինը ինքն էր եւ կամենում էր, որ վերջինն էլ ինքը լինէր։ Մինչդեռ այդ բանը իմ արհեստն էր, որի մէջ վաղուց էի վարժված, շնորհիւ մօրս մասամբ ազատամիտ, մասամբ էլ թոյլ լինելուն։

Ինչպէս տեսնում էք, իմ ներկան շատ ուրախ էր անցնում, բայց հարկաւոր էր ապագայի համար էլ մտածել։ Տարիքս անցնում էին. 25 տարիս լրացել էր. թէեւ իբրեւ գեղեցիկ աղջիկ, ունէի առաջարկութիւն անողներ, բայց ինչ, ամաչում եմ մինչեւ անգամ ասել, թէ ինչ դասակարգի մարդիկ էին նրանք։ Հասակաւոր, հաստափոր, կարճահասակ վաճառականներ, գլխարկները դեղնած, վերարկուները մաշված, կօշիկները, կարկատած վարժապետներ... Նրանք էլ վերջերումը սառել, հեռացել էին։ Մի վարժապետի, որը մի քիչ ունեւոր էր, միւսների հետ համեմատած, ես «հա» ու «չէ»-ի մէջ էի պահում սեւ օրվայ համար։

Մտածում էի, գուցէ իմ ասածը չեղաւ, սա հօ կայ ու կայ։ Բայց վերջումը նա էլ փախաւ։ Չը գիտեմ, իմ մասին ինչ էին հասցրել նրա ականջին։

Մօրս յուսահատութիւնը չափ չունէր։ Հօրս պարտքը քանի գնում մեծանում էր, իսկ ինքը արդէն ծերացել էր։ Քոյրերս եկել էին, տանեւիցս հասել. գեղեցկութիւնս, որի մէջն էր իմ միակ փրկութիւնը, կարծես մի տեսակ անցնում էր։ Ամբողջ քաղաքը մի բերան դարձած խօսում էր բոլոր աղջկերանց վրա. լաւ վատ խառնել էին իրար։ Իմ յոյսս ամուսնանալուց կտրվել էր, թէեւ հայելին ինձ միշտ խրախուսում էր...

«Այսպէս լաւ չէ», մտածեցի ես, թող ձայն տարածեմ, թէ ուզում եմ պատրաստվել բժշկական կուրսերը մտնելու համար, որ չասեն թէ տանն է մնացել, ուզող չը կայ, այլ ասեն, թէ դեռ մտադիր չէ ամուսնանալու։

Միւս օրվանից դիմեցի մի քանի րէալիստների եւ խնդրեցի, որ ինձ հետ գիմնազիայի կուրսը անցնեն, որովհետեւ մտադիր եմ, ասում էի ես, վերջնական քննութիւն բռնել, յետոյ գնալ բժշկական կուրսերը։

Նրանք գտան, որ շատ խելացի բան եմ մտածել. մի օրվայ մէջ հաւաքեցի հարկաւոր գրքերը եւ սկսեցինք պարապմունքը։ Ես համարեա թէ ոչինչ չէի իմանում, ամեն ինչ նորից պէտք է սկսէի։

Ինձ հետ պարապող րէալիստներից մէկը շատ լուրջ էր վերաբերվում դէպի իմ պարապմունքս, կարծելով, թէ իսկապէս վճռել եմ շարունակել, քննութիւն բռնել, մինչդեռ ես խաղ էի անում եւ սպասում մի արժանաւոր փեսացուի։ Միւսը շատ թոյլ էր վերաբերվում, ինչ որ սովորում էի, նրանով էլ բաւականանում էր, յետոյ ասում, խօսում, ծիծաղում, ժամանակ էինք անցկացնում։

Մինչեւ անգամ ես ինձ պատկերացնում էի իմ ապագայ փեսացուին բարձրահասակ, գեղեցիկ դէմքով, կրակոտ աչքերով, սեւահեր եւ շատ հարուստ երիտասարդ, ինքն էլ բարձր ուսումով... որ երբ թէ ես նրանից խռով եմ, նա էլ չոքած ներողութիւն է խնդրում... միտքս արագ-արագ թռչում էր մի առարկայից միւսը... մի րոպէում ես պտտում էի ամբողջ երկրագունդը... ես ինձ երեւակայում էի արդէն գիմնազիա վերջացրած, բժշկական կուրսերը մտած, շրջապատված ուսանողներով, նրանց հետ ռուսերէն վարժ կոտրատելիս, յետոյ երբ թէ բոլոր ուսանողները սիրահարվում են վրաս, երկուսը իմ պատճառով իրար վիրաւորում են եւ յետոյ դուրս գալիս մենամարտութեան եւ ատրճանակ արձակում...

Բայց իմ երեւակայական ատրճանակի ձայնից վեր եմ թռչում յանկարծ, սթափվում, մտքիս մէջ պատկերացած հրաշալի աշխարհը չքանում է, նրա փոխարէն աչքիս առաջ բացվում իրական աշխարհը, իր տխուր, անշուք տեսարաններով... Մի փոքր մութ սենեակ, կեղտոտ, պատռոտած պաստառներով, ես պառկած եմ անկողնու վրա՝ քերականութիւնը յատակի վրա առաջիս փռված, իսկ դասերս էլ դեռ չը սովորած...

Իմ ուսուցիչները շարունակում էին պարապել, թէեւ նրանց ջանքը ապարդիւն էր անցնում, իմ իմացածի վրա ոչ մի առանձին բան չէր աւելանում։

Ամենքն էլ կարծում էին, որ ես արդէն դըժբախտացած պրծած եմ, էլ ոչ ոք ինձ առաջարկութիւն չի անի։

Բայց եւ այնպէս ինձ աջողվեց ամուսնանալ, այն էլ մի շատ հարուստ երիտասարդի հետ, թէեւ շատ տգեղ։ Դուք երեւակայեցէք, իմ նշանվելու համբաւը տարածվելուն պէս մի այնպիսի շփոթ էր ընկել իմ բոլոր ծանօթների, իմ անունս լսած անծանօթների մէջ, նոյն իսկ ընկերուհիներիս մէջ, որ կարծես թէ քաղաքը ժանտախտ էր մտել։ Իրարով էին անցել եւ չէին իմանում ինչպէս անեն, որ բանը քանդեն։

Ինձ գալիս պատմում էին, թէ մի քանիսները հաւաքվել խորհուրդ էին կազմել, թէ ինչպէս հասցնէին փեսացուիս ականջին այն լուրերը, որոնք տարածված էին քաղաքում իմ վերաբերեալ եւ վճռել էին դիմել անօնիմ նամակի

մէկի բարոյականը չափում են այդ սովորութիւններին հետեւելու աստիճանով ու ճշտութեամբ։ Եթէ մէկը, սովորութեան համաձայն, մատաղ է կտրում, մոմ վառում, տօնախմբութիւններ կատարում ու ծանօթի ձեռքը բարեկամաբար սեղմում, նա «կարգին» մարդ է արդէն։ Իսկ եթէ այդ մի եւ նոյն մարդը գողանում է, սեփականում է ուրիշի ունեցածը, այդ էլ սովորական է, որովհետեւ սովորութիւն է։ Եթէ մենք լսենք, որ մէկը ձմեռ ժամանակ լողացել է սառը ջրում, աւելի կը զարմանանք, քան թէ՝ մի մարդ գողացել է իր ազգականից տասը հազար րուբլի եւ փախել, որովհետեւ երկրորդը սովորական է մեզ համար, իսկ առաջինը—ոչ։ Ընդհակառակը սովորութեան դէմ գնացողը էքսցենտրիկ է, աթեիստ, ցինիկ...

Սովորութիւնը թէեւ ոչ բնական, բայց տարաբախտաբար, ինչպէս մի մարդու, այնպէս եւ ազգերի համար մտքի, ուղեղի, գործունէութեան ֆունկցիա է դառնում։ Ծխելը, քթախոտ քաշելը, արբեցութիւնը, թղթախաղը, գողութիւնը, ստախօսութիւնը չէ՞ որ ժամանակի ընթացքում դառնում են ոչ լոկ սովորութիւն, այլ պահանջ եւ այն՝ բնական պահանջ հազարաւոր մարդկանց համար։ Կօրսետ կապելը խօ երկնառաք պատուէր չէ, բայց տես թէ մեր նազելի օրիորդներն ու տիկինները առանց կօրսէտի դուրս կը գա՞ն։

Ասացինք, տ ա ր ա բ ա խ տ ա բ ա ր, այդ սովորութիւնները մեզ համար դառնում են մի բնական, ֆիզիօլօգիական ֆունկցիա,—ինչո՞ւ—որովհետեւ մեզանից իւրաքանչիւրը կարող է թուել տասնաւոր վնասակար սովորութիւններ, իսկ օգտաւէտ։ Վարակիչ հիւանդներին այցելութեան գնալը, նրանց մահից անմիջապէս յետոյ՝ տուն լցվել «մխիթարանք»-ի համար, ծննդաբեր կնոջ եւ առհասարակ հիւանդներին ձանձրացնել, վնասել մեր այցելութիւններով... «քելէխի», նշանադրութեան, հարսանիքի, մկրտութեան ժամանակ շատ անգամ պարտքով արած հարիւրաւոր րուբլի ծախսերը մի՞թէ վնասակար, անճոռնի սովորութեան, կոյր հետեւողութեան արգասիք չե՞ն եւ քանի՜ քանի՜ տուն է քանդվում, քանիսը վաշխառուի ճիրանների մէջ են ընկնում այդ սովորութիւնների շնորհիւ։ Ո՞վ կասէ, որ տմարդ, մարդկութեան պատուին անվայել, անարժան չէ վաճառել գեղեցիկ սեռը, իբր ապրանք. բայց մենք անում ենք։ Խօսքս սպիտակ գերիների մասին չէ, այլ փողով, բաժինքով աղջիկ տալ, առնելու։

Բանն այն է, որ մենք շատ անգամ խոստովանում ենք դրանց ամբսուրդ, անհեթեթ լինելը, վնասակարութիւնը, բայց չը նայելով դրան, կուրօրէն հետեւում ենք, սրբութեամբ կատարում այն բոլորը, ինչ որ սովորութիւն է։ Ա՜հ, այդ սովորութիւնները, որ կաշկանդել են մեզ, որպէս երկաթի շղթայ, հմայել, հիպնոսացրել մեր միտքը, ուղեղը։ Եւ որքան օգտաւէտ կը լինէր սակայն, որ մենք ունենայինք բարի, ազնիւ սովորութիւններ, որովհետեւ սովորութիւնը, ինքն ըստ ինքեան, մի տեսակ ներշնչումն, ինքնաներշնչումն է։ Անհատը, մասամբ համոզել է ինքն իրան, կենտրոնացրել ուղեղում, որ այս ու այսպէս պիտի լինի եւ ուրիշ կերպ լինելու մասին նա չի էլ մտածում։ Գուցէ այս է պատճառը, որ չը նայած շատ սովորութիւնների վնասներին, առողջապահական եւ տնտեսական տեսակէտից, մենք դարձեալ հնազանդ ենք մնում նրանց։ Գուցէ եթէ այսպէս չը լինէր, մենք վաղուց վերացրած լինէինք քելէխի վայրենի, զզուելի սովորութիւնը։ Ո՞ւմ պարտականութիւնն է, եթէ ոչ ձեր, բարեկրօն հայրեր, մաքառել գոնէ այս հեթանոսական սովորութեան դէմ։

Ընթերցողին չը ձանձրացնելու համար՝ ընդհատենք մեր խօսքը՝ յաջորդ անգամին շարունակելու համար։

Տանակերտցի

ՆԱՄԱԿ ՆԵՐԲԻՆ-ԱԳՈՒԼԻՍԻՑ

Յուլիսի 17-ին

Այս քանի օրերս մեր գիւղում տեղի ունեցաւ բաւական ծիծաղաշարժ հրապարակական մի հաշուետուութիւն։ Գողթան գաւառի գործակալ Գրիգոր քահանայ Տէր-Գրիգորեանցի առաջարկութեամբ, Ներքին-Ագուլիսի երէցփոխը մի ծանուցագրով հրաւիրեց ժողովրդին եկեղեցու գաւիթը ներկայ լինելու իր հաշուետուութեան։ Նշանակված օրը, փոխանակ ժողովրդի, հաւաքվեցին միմիայն մի քանի սերթուկաւոր պոռոտախօսներ եւ սկսեցին իրանց անվերջ գոռում-գոչումով տատանել ու թնդացնել գաւթի կամարները. «Մենք այսքան տարի ոչ մի հաշիւ չենք պահանջել մեր երէցփոխից, մեզ հաշիւ չէ հարկաւոր, գործակալը իրաւունք չունի հաշիւ պահանջելու եւ այլն»։ Գործակալ քահանան հրապարակով կարդաց հոգեւոր իշխանութեան հրամանը, սկսեց սաստել ըմբոստներին, մի քանի անգամ հաշիւ պահանջեց երէցփոխից, սակայն բոլորը ապարդիւն անցաւ։ Երէցփոխը յայտնեց, որ իր սովորութեան հակառակ է հաշիւ տալը ժողովրդին՝ այն էլ գործակալի ներկայութեամբ եւ սպառնաց հրաժարվելու իր պաշտօնից։ Ահա սրանով էլ փակվեց ժողովը եւ ամենքը գոհ սրտով գնացին իրանց տուն։

Այս փոքրիկ պատմութիւնից ընթերցողը, առանց մարգարէ լինելու, կարծեմ արդէն գուշակեց, թէ ինչպիսի անձնաւորութիւն է Ներքին-Ագուլիսի երեցփոխը եւ թէ ովքեր են ներկայ եղել նրա գումարած ժողովին։

Մենք միանգամայն լիայոյս ենք, որ մեր հոգեւոր իշխանութիւնը չի թողնի այդ գործը առանց հետեւանքի եւ ամենախիստ քննութեան կենթարկէ մեր երէցփոխի մռայլ եւ կասկածանքների ստուերով պատած հաշիւները։ Մեր երէցփոխի խարակտերիստիկան լրացնելու համար աւելացնենք եւ այն, որ պարոնը երկու-երեք ամիս սրանից առաջ՝ եկեղեցու ծախքով ծածկել է տուել տեղիս ամառային եկեղեցու պատերի բաց կամարները, լուսամուտներ է շինել տուել, որպէս զի.. ինչ էք կարծում—որպէս զի չորացնէ իր գործարանի շերամի բոժոժները... սակայն մինչեւ օրս էլ գործակալի ձեռքով արքունական կնքով կնքված են եկեղեցու դռները սրբապիղծ երէցփոխի առաջ։

Մեզ մնում է միայն հեռացնել պաշտօնից այդ տխրահռչակ երէցփոխին եւ նրա տեղը ընտրել մի կարգին մարդ, մանաւանդ որ մեր այժմեան երէցփոխը, չը հաւանելով Ներքին-Ագուլիսը, տարվայ բոլոր եղանակներին ապրում է ուրիշ գիւղում եւ հազարից մի անգամ է այցելում իրան յանձնված եկեղեցին։

Ց. Թ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, յուլիսի 26-ին

«Մշակ» լրագրին Նոր-Ջուղայից թղթակցող պ. Վ. նոյն լրագրի 156-րդ համարում մի նամակ էր տպել, որի մէջ իրան թոյլ է տուել անտեղի ակնարկներ անել կովկասեցի ուսուցիչների եւ ուսուցչուհիների վերաբերմամբ եւ մեղադրում է մեզ պ. յօդուածագիրը, որ կովկասեցիներս խօսելու հետ գործ չենք միացնում, որովհետեւ ուսուցիչներ չենք տալիս իրանց։

Որքան ճիշդ է պ. Վ.-ի կարծիքը ուրիշ խնդիրների վերաբերմամբ, թողնում եմ մի կողմ, սակայն գալով ուսուցիչներ եւ վարժուհիներ տալու խնդրին՝ պէտք է նկատենք, որ սխալ է տրամաբանում պ. յօդուածագիրը, որովհետեւ փաստերը մեզ այլ եզրակացութեան են բերում, քան թէ կարծում է պ. Վ.-ն։

Կովկասը միշտ տուել է եւ տալիս է Պարսկաստանին ուսուցիչներ եւ վարժուհիներ. պէտք է մխիթարվենք, որ մեր ներկայ անկենդան ու մռայլ կեանքում դեռ եւս գտնվում են մխիթարական օազիսներ թարմ երիտասարդ սերնդի մէջ, որոնք բազմաթիւ զրկանքներ ու զոհողութիւններ յանձն առնելով՝ թողնում են աւելի լաւ եւ ապահով պաշտօններ եւ ոգեւորված դաստիարակութեան ու հասարակութեան ծառայելու վեհ գաղափարներով, չնչին ռոճիկներով ուսուցչական փշոտ ասպարէզ են նետւում Պարսկաստանի խուլ անկիւններում գործելու նպատակով։

Ասածներիս իբրեւ ապացոյց՝ բերեմ փաստեր.—Թաւրիզի Լիլավայի դպրոցում, բացառութեամբ երկուսի, կովկասցի երիտասարդներ են եւ օրիորդներ, թւով 10 հոգի, նոյն քաղաքի Արամեան դպրոցի ուսուցիչների մեծամասնութիւնը կովկասցի է. Սալմաստի բոլոր գիւղերում, որոնք ունեցել են դպրոցներ, ծառայել են կովկասցի ուսուցիչներ եւ վերջապէս հէնց Նոր-Ջուղայի համար այս տարի, հայր Բագրատ վարդապետ Վարդազարեանի շնորհիւ, մեր ներկայութեամբ վարձվեցին ուսուցիչներ եւ վարժուհիներ կրկին կովկասցի. ուրեմն ի զուր է պ. Վ-ի մեղադրանքը ուղղված կովկասցի ուսուցիչներիս, որպէս թէ ուսուցիչ չենք տալիս եւ կամ Բագրատ վարդապե որպէս թէ ուսուցիչ եւ վարժուհի չէ ճար Արժանապատիւ հայր Բագրատը վաղուց վարձել է՝ Ղազարեան ամուսիններին, Մելիք-Բաղդասարեանին, պ.պ. Ջօ Մեղրեան, Ագնաւուրեան եւ այլն. սրա բիորդ եւ տիկինը գիմնազիական կրթ ունեն, իսկ պարոնները ճեմարան եւ սեան դպրոցաւարտներ են. աւելին կ Կովկասը նոյն իսկ չնչին ռոճիկներով սարանական ուսուցիչներ է տուել, Թեր Թաւրիզի Լիլաւայի դպրոցների տեղեկագի

Ուսուցիչներ եւ վարժուհիներ, որոնց վ է Բագրատ վարդապետ Վարդազարեան, տասարդ ու թարմ ույժեր են, որոնք շատ են խոստանում իրանց ստանձնած ասպ զում։ Իսկապէս ուսուցչական պաշտօնի երիտասարդ ու թարմ ույժեր,—այս գաղափ որ մարմնացրել էր իր մէջ յարգելի վարդապ համակրանքի եւ քաջալերութեան արժան քայլ է, որովհետեւ ամենքիս յայտնի ճշմ տութիւն է, որ իւրաքանչիւր գործում, մա ւանդ հասարակական ասպարէզներում, ամե փայլուն դերը միշտ կատարել է երիտաս դութիւնը եւ կը կատարէ միշտ։ Ուրեմն Ն Ջուղա գնացող ուսուցիչներին եւ վարժո ներին բարի երթ մաղթելով՝ սպասենք եւ սանք ազնիւ եւ օգտաւէտ գործունէութի

Արշակ Մեհրաբե

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Մայկոպ, յուլիսի 20

1900 թւականին ես ժամանակաւորապէ նշանակված էի հովիւ Սամարղանդի եւ քեստանի հայերի համար։ Այդ նոյն թւակ յունվարի 26-ին, Սամարղանդի հայոց գաղ աչքի ընկնող անդամներից մօտ 25 հոգի ղովվել էին հայոց աղօթատանը կից սենեակ րից մէկում, ուր ի միջի այլոց հարց զարթ թէ ինչ միջոցներով հնարաւոր էր Սամարղ դում սեփական աղօթատուն ունենալու մի իրագործել։

Այդ ժամանակ ներկայ եղողներից երկու գի՝ պ.պ. Բաղդասար Ղազարեանց եւ Ա Հախումեանց, որոնք Սամարղանդի հայ գաղ թի ամենաունեւոր անդամներն են համարվ յայտնեցին, որ նրանք արդէն մտածել են մասին եւ նրանցից առաջինը՝ պ. Բ. Ղա րեանց, ուրախութեամբ յանձն է առնում աղօթատան համար յարմարաւոր տեղ գնել, երկրորդը՝ պ. Ա. Հախումեան, նոյնպիսի ու խութեամբ պատրաստ է աղօթատան վայ չէնքը կառուցանել։

Ներկայ եղողները, իրանց ջերմ շնորհ լութիւնը յայտնելուց յետոյ, խնդրեցին ինձ պահպանիչով օրհնել յարգելի պարոնների մտադրութիւնը։ Այն օրից ահա անցել է եր ու կէս տարի, բայց ինչպէս տեղեկանում մասնաւոր նամակներից, Սամարղանդի հա աղօթատան հարցը նոյն անորոշ դրութեան է, ինչպէս եւ առաջ։ Ցանկալի է իմանալ չեալ պարոններից, որոնցից պ. Հախումեա այժմ նոյն իսկ աղօթատան երէցփոխն է, չո՞ւ են ուրանում հանդիսաւորութեամբ տու խոստման կատարումը։

Վահան քահ. Ասկարեանց

օգնութեան։ Անօնիմ նամակներ գրելու արհեստը մեզ մօտ ծաղկած դրութեան մէջ էր եւ է։ Իմ փեսացուս թէեւ մեր քաղաքացի էր, բայց ապրում էր Բ. քաղաքում։ Նա շատ զարգացած երիտասարդ էր, թէեւ բարձր ուսում չունէր։ Այդ անօնիմ նամակների ձայնը ականջիս հասնելուց յետոյ՝ շատ անհանգիստ էի եւ չէի իմանում ինչպէս նախապատրաստել փեսացուիս։

Բայց որքան եղաւ ուրախութեանս չափը, երբ մի օր ծիծաղելով ինձ պատմեց, որ իմ մասին մի անօնիմ նամակ է ստացել, կարդալուց յետոյ պատառել, դէն շպրտել, առանց նշանակութիւն տալու, որովհետեւ անօնիմ նամակները վրէժ հանելու ստոր միջոցներ են եւ վախկոտ ու կեղտոտ մարդու գործ,—բացատրում էր նա։

Իմ գեղեցկութիւնը օդապարիկի արագութեամբ էր բարձրացրել ինձ փեսացուիս աչքում, նա էլ ոչ ոքին չէր կարող հաւատալ, եթէ ինձ վերաբերեալ մի բան ասելու լինէին։ Նա էլ պարզ տեսնում էր, որ մարդիկ անխտիր խօսում են եւ լաւերի ու վատերի վրա եւ այդ տեսակ խօսակցութիւնների եւ զրպարտութիւնների մեծ մասը առաջ է լինում եկած զանազան անձնական հաշիւներից, մանր-մունր կրքերից։ Ուրեմն ինչո՞ւ չը կարծել, որ ես էլ այն անմեղներից մէկն եմ, իզուր տեղը դարձած խօսակցութեան առարկայ։

Ես գիտէի անմեղ ձեւանալ եւ ինձ այնպէս էի ցոյց տալիս, որ կարծում էր, թէ իրան տեսնելուն պէս՝ սաստիկ սիրահարվել եմ եւ այդ զգացմունքը մինչեւ իրան տեսնելը ինձ ծանօթ չէ եղել, մինչ դեռ ես սիրում էի նրա փողը, իսկական սիրոյ զգացմունքի վերաբերեալ ոչ մի գաղափար չունէի եւ գիտէի միայն գրաւել։

Նա այնքան էր գրաւվել ինձնով, որ գովելու համար խօսք չէր գտնում, միայն բացականչում էր. «Օօօ, իմ Անիւտկա, դու ուրիշն ես»։

Նշանվելուս եւ ամուսնանալուս արանքը տեւեց 20 օր։ Մի շատ շքեղ եւ փառաւոր հարսանիքից յետոյ, որի ամբողջ ծախսը փեսացուինս էր, տեղափոխվեցինք Բ. քաղաքը եւ վերջապէս ողջ եւ առողջ ազատվեցայ մեր քաղաքացիների ձեռքից։

—

Դառնամ ներկայիս եւ արդար խղճով խոստովանեմ ամեն ինչ։

Այժմս ես ապրում եմ Բ. քաղաքի ամենանշանաւոր փողոցներից մէկի վրա գտնվող մի շատ շքեղ եւ հոյակապ տան մէջ, որ իմ սեփականութիւնն է։ Ներսը զարդարած է եւրոպական ամենանոր ճաշակով։ Սա մի պալատ է իր բոլոր յարմարութիւններով։ Ֆանտաստիքական մաքրութիւն, մաքուր հագնված ծառաներ, աղախիններ, հազուագիւտ իրեղէններ, որոնց փայլից աչքեր է շլանում... Տունս լիքն է ամեն տեսակի բարիքներով, լիութիւն եւ առատութիւն է տիրում ամեն բանի մէջ. հագուստի մէջ շատ քիչերն են կարող ինձ հետ մրցել... Ման եմ գալիս միշտ շրջապատված ամենահարուստ եւ ամենակրթված մարդկերանցով. լինում եմ ամեն տեղ, սէր եւ յարգանք եմ վայելում բոլորից։ Մինչեւ անգամ այն մարդիկ, որոնք մի ժամանակ, երբ մի աննշան ընտանիքի աղջիկ էի համարվում, արժան չէին համարում, որ բարեւիս կարգին բարեւեն եւ միշտ ժպիտս սառցնում էին շրթունքներիս վրա բարեւելու դէպքերում իրանց արհամարհական հայեացքով, որոնք ազատ խօսում էին իմ մասին եւ հազար տեսակ վիրաւորանքներ հասցնում ականջիս, որոնք թունաւորում էին ինձ իրանց մաղձոտ աչքերով, յանդգնութիւն համարելով մի տեղ երեւալս, մի բանի մէջ խառնվելս, այժմ չիմանալը դնելով իրանց տեսածները, աշխատում են արժանանալ իմ ուշադրութեանը, փնտռում են ինձ եւ դիմաւորում քաղցր եւ սիրալիր ժպիտով։

Ամեն մի հասարակական գործի համար իմ խորհուրդիս են դիմում, ամեն մի տեղ առաջնակարգ տեղերից մէկը իմս է։ Ես ինձ շատ ազատ եմ զգում իմ բոլոր ցանկութիւնների մէջ... Մի խօսքով սիրտս ուզած բանի մէջ արգելք չը կայ, բայց ինձ վրա ոչ ոք չէ համարձակվում խօսել, կարծես ոչինչ չեն տեսնում...

Հարստութիւնը միացած գեղեցկութեան հետ մի այնպիսի հրաշալի դիմակ են կազմում, որի տակ կինը կարող է ծածկել իր խելքի բոլոր պակասութիւնները եւ իր բնաւորութեան եւ հոգու բոլոր այլանդակութիւնները...

Ահա թէ ինչո՞ւ էի ամբողջ ժամանակը զբաղված եմ արտաքին գեղեցկութեան հարցով եւ ինչո՞ւ էի բոլոր ճիգս թափում հարստի հետ ամուսնանալ, թէեւ լինէր նա վարքով փչացած եւ մինչեւ անգամ հիւանդոտ։

Բախտի բերմունքով ամուսինս ոչ հիւանդոտ է եւ ոչ էլ վարքով փչացած։

Նա իմ բաւականութիւնների համար ոչինչ չէ խնայում։ Ամուսնանալուց մի շաբաթ անցած, գնացինք ճանապարհորդելու... Մի երկու ամիս ճանապարհորդելուց յետոյ վերադարձանք տուն։ Իսկոյն ինձ համար դաշնամուր առաւ, ռուս վարժուհի հրաւիրեց, որ ինձ թէ նուագել սովորեցնէ եւ թէ ռուսերէն խօսել. դուրս արաւ հայ աղախիններին, նրանց փոխարէն վարձեց ռուս աղախիններ, որ ես «պրակտիկա» ունենամ։ Ամսական 70 րուբլի է տալիս ինձ միմիայն «на булавку» (գնդասեղների համար)։

Միայն թէ զգուշացնում է, որ ես բարեգո ծութիւնների մէջ շատ շռայլ չը լինեմ։ Ե ասում է. «Միայն այն դէպքումն է կար բարեգործութիւններ անել, երբ չնչին ար կարող է մեծ աղմուկ հանել եւ ուշադրութի գրաւել»։ Ես էլ տեսնում եմ, որ շատ ճի նկատում։ Մի բաժակ ցուրտ ջուրն էլ պ խնայել, երբ այդ պէտք է ծածուկ մնայ։

Այս չքաւոր, ուրիշի օգնութեան կար մարդիկն էլ այնքան ինքնասէր եւ հպար լինում, որ մարդ զզվում է։ Դիմում են քո ո նութեանդ, ուզում են քո հաշւով գնան ու սումը շարունակեն, բայց համարեա թէ պ հանջում են աղերսելու փոխարէն, յետոյ է սաստիկ ցանկանում, որ քո արածի մասին ո ոք չիմանայ, ծածուկ մնայ։ Ահա քեզ հրաշ ինչու համար, ասացէք խնդրեմ։

Երբ ես չքաւոր էի, շատ անգամ մտածում էի. «Ախ երանի թէ յանկարծ որ եւ է մի հրաշքով հարստանայի, ինչպիսի բարեգործութիւններ կանէի եւ կաշխատէի փայլել բարեգործութիւններով»։ Բայց այժմ տեսնում եմ, որ այդ անկարելի է, որ իմ մտածածներս եղել են անփորձ մարդու զառանցանքներ, որովհետեւ որքան հարուստ ես, այնքան էլ պահանջներդ շատ են, իսկ ծախսդ մեծ...

Հիմա եմ հասկանում, թէ ինչու չունեւորը աւելի առատաձեռն է լինում։ Շատ պարզ է, որովհետեւ նա կարող է «եօլայ» գնալ, ով է մարդու տեղ դնում, որ նկատէ թէ ինչ է պակաս։ Բացի մեծ մեծ աչքի ընկնող ծախսերից, մենք ունենք եւ հազար ու մի մանր ծախսեր, որոնք առաջ են գալիս ճաշակի նրբութիւնից եւ որի վերաբերմամբ չքաւորը ոչ մի գաղափար չունի...

(Կը շարունակվի)

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Մեզ հաղորդում են, որ Վեհափառ Կաթողիկոսը ներկայ յուլիսի 26-ին Դիլիջանի վրայով ուղեւորվեց Հաղարծին վանքը։

—

Արտասահմանից մենք ստացանք հետեւեալ լուրը, որ վերաբերում է ռուսահպատակներին։ Պրուսիայի լուսաւորութեան մինիստրի անողոք կարգադրութեան առիթով՝ Բեռլինի համալսարանի մուտքը ռուս ուսանողուհիների առաջ փակելու նկատմամբ, մեծ իրարանցում է առաջացել գերմանական ուսանողուհիների (Բեռլինի) շրջանում, որոնք ընդհանուր ժողով կազմելով մի հանրագիր են պատրաստել մինիստրին ներկայացնելու համար։ Նրանք, իբրեւ դասակից ուսանողուհիներ, նախ ջրում են այն բոլոր թիւրիմաց կարծիքները, որ մի քանի անմիտ թերթեր տարածել են ռուս ուսանողուհիների կեանքի ընթացքի վերաբերմամբ եւ ապա խնդրում են մինիստրին մեղմացնել նոր կարգադրութիւնը եւ գիջող լինել իր պահանջների նկատմամբ։ Գերմանուհիների այդ անսպասելի քայլը մեծ գոհունակութեան արժանացաւ յառաջադէմ մամուլի կողմից։

—

Վաղը, յուլիսի 31-ին, վրաց ազնուականութեան թատրոնում տեղի է ունենալու մի ներկայացում յօգուտ Ցխինվալ գիւղի հրկիզեալների։ Ի միջի այլոց, կարող ենք հաղորդել, որ Ցխինվալ գիւղում, վերջնական հաշւով, հրդեհից վառվել են ընդամենը 323 տնատէրեր, որոնցից 300-ը հրէաներ, իսկ 23-ը—վրացիներ են։ Հրկիզեալները մտադիր են գաղթել Ցխինվալից դէպի Սուրամ եւ Կարելի։

—

Մեզ հաղորդում են, որ Հաղարծին վանքի վանահայրը յուլիսի 26-ի առաւօտեան, երբ իջնում էր վանքից անտառապահի հետ, պատահեց չարագործներին, որոնք խլեցին նրա ձին եւ անտառապահի հրացանը։ Քաւարապետը անձամբ չտապեց եղելութեան տեղը եւ ուղարկեց ոստիկաններ չարագործների ետեւից։

—

Վրաց «Ցնօբիս Փուրցելի» լրագրի խմբագիր հաստատված է կառավարութեան կողմից այդ լրագրի հրատարակիչ Ա. Ջաբադարի։

—

Հեռագիրը հաղորդեց, որ յուլիսի 26-ին, Աբասթումանում, վախճանվեց զինուորականբժշկական գլխաւոր տեսուչ, Նորին Մեծութեան պալատի պատուաւոր աւագ-բժիշկ Րէմմէրտ Համգուցեալը, մինչեւ իր վերջին բարձր պաշտօն ստանալը, երկար տարիներ ծառայել է Կովկասում, որպէս շրջանային զինուորականբժշկական տեսուչ։ Նրա ձեռներէցութեամբ կարգի բերվեց եւ հռչակ ստացաւ Կովկասեան ամենագեղեցիկ կուրօրտներից մէկը, Աբասթումանը, ուր նրա շնորհիւ մուտք գործեցին անխնիկայի նորագոյն կատարելագործութիւնները։ Ապա համգուցեալը նպաստել է եւ Բորժոմի բարեկարգութեան, որտեղ, ի պատիւ նրա, պարտէզներից մէկը կրում է Րէմմէրտեան անունը։ Բացի սրանցից նա մտցրել է երկրի մէջ բազմաթիւ ուրիշ բարեփոխութիւններ, որոնք նրա անունը բաւական յայտնի էին դարձրել։ Րէմմէրտ ծնվել էր 1835 թւականի յուլիսի 14-ին։

—

Մուշտայիդի այգում զբօսնող հասարակութեան յարմարութիւնները տալու մտքով՝ Թիֆլիսի ձիաքարշի անօնիմ ընկերութիւնը որոշել է յուլիսի 28-ից սկսած, վագոնների ընդհանուր երթեւեկութիւնը դադարեցնելուց յետոյ, վագոններ ուղարկել դէպի Վորօնցովի արձանն եւ Գոլովինսկի պրօսպէկտ մինչեւ գիշերվայ ժամի 1-ը։

—

Ռուսաց արդիւնագործութեան եւ առեւտրին նպաստող ընկերութիւնը ուղարկել է ֆինանսների մինիստրին մի նախագիծ այն կանոնների մասին, որոնց համաձայն ամեն մի ակցիոնեռական ընկերութիւն պէտք է կազմէ եւ հրատարակէ իր հաշիւը։

—

Ներկայ օգոստոս ամսի 16-ին լրանում է Լայպցիգի համալսարանի պրոֆէսսոր՝ աշխարհահռչակ հոգեբան-փիլիսոփայ Վունդտի ծննդեան 70 տարին։ Նրա բազմաթիւ աշակերտները եւ հարիւրաւոր յարգողներ պիտի տօնեն պղ խոշոր ներկայացուցչի ծննդեան 70-ամեակը։ Մանկավարժական թերթերը սկսել են այժմեանից իսկ ուսումնասիրութիւններ նուիրել յոբելեարին։

—

Սենատը բացատրեց, որ պետութեան վարչական հիմնարկութիւնները իրաւունք ունեն ուղղելու մետրիքական գրքերում այն սխալները, որոնք առաջացել են գրագիրների անփութութիւնից։ Իսկ այն գործերը, որոնք վերաբերում են հրէաների ծննդեան օրինաւորութեան կամ ապօրինութեան, ենթարկվում են դատաստանական հիմնարկութիւնների քննութեան։

—

ԳԱՆՁԱԿԻՑ մեզ գրում են. «Անցեալ շաբաթ գանձակեցի երկու կին, ջրի մասին թեթեւ վէճ ունենալով, իրար հայհոյում են. մէկը պատի տակից, միւսը պատի գլխից։ Վերջինս պատի գլխից մի քար է ձգում պատի տակի կանգնած կնոջ գլխին եւ տեղն ու տեղը սպանում։ Երկուսն էլ հայուհիներ են։ Երկուսն էլ մի խումբ փոքրահասակների մայրեր։ Սպանութիւն գործողն ու նրա աղջիկը ձերբակալված են. մի ուրիշ դէպք։ 18 տարեկան մի պատանի գնդակահար է անում մի ուրիշ 14 տարեկան մի պատանու։ Իրար հետ կռիւ չեն ունեցել. սպանութիւնը, ինչպէս պատմում են, կատարվել է ուղղակի հանաքով։ Անցեալ անգամ հաղորդել էի, որ բանանցեցի ածխատարներից ջորիները խլել են ճանապարհին։ Աւազակները եղել են մի քանի թուրք ածխավաճառներ, որոնք յետոյն բուլլի փրկանք ստանալով հայերից, ջորիները վերադարձրին հայերին։ Գրել էի, որ մի փիրեցու ձին խլել են, ինքն էլ հրաշքով ազատվել է սպանութիւնից։ Գանձակի ոստիկանութեան ձեռք առած խիստ միջոցների շնորհիւ գողերին գտնում են»։

—

ՂՈՒԲԱՑԻՑ մեզ գրում են. «Երէկ, յուլիսի 24-ին, ձմերային կլուբի դահլիճում, Միլանի ուսանող՝ դրամատիկական տէնոր երգիչ Ստեփան Բարխուդարեանը այստեղ մի կօնցերտ տուեց՝ երկու բաժանմունքից եւ 8 կտորներից բաղկացած. պարոնը աջողութիւն ունեցաւ թէ մուտքի կողմից եւ թէ երգերից։ Հայկական «Կռունկը» մեծ աջողութիւն ունեցաւ եւ ծափահարութիւններով վարձատրվեց. բիսի վրա 5 երգ կրկնեց։ Վատ չէր եւ երգուհեայ հաւատարմատար պ. Կոստէնսկին, որը սիրալիր կերպով եւ անվարձ ընդունեց օգնել երգչին եւ նուագեց թէ վիօլէնչելի եւ թէ ջութակի վրա, բիսով կրկնեց Վէնիավսկու մազուրկան. ժողովուրդը կօնցէրտից գոհ մնաց. պ. Բարխուդարեանը այստեղից գնում է կօնցէրտներ տալու համար Շուշի, Թիֆլիս եւ ապա Միլան աւելի կատարելագործելու իր ձայնը»։

—

ՆԵՐՔԻՆ-ԱԳՈՒԼԻՍԻՑ մեզ գրում են. «Ամսիս 14-ին Ներքին-Ագուլիսի դպրոցի դահլիճում դերասան Անդրանիկ, մասնակցութեամբ իր ամուսնու՝ տիկ. Ազնիւի եւ սիրողների, խաղաց «Կրաթ-Կրաթ», «Խօլերա» եւ «Օրհասական դեբիւտ» վօդըվիլները։ Մուտքը յատկացրած էր տեղական երկսեռ դպրոցին։ Սիրողներից աւելի աչքի էր ընկնում ուսուցչուհի օր. Աշխէն Տէր-Պօղոսեանը։

—

Ջիվանշիրի գաւառի ՄԱՂԱՎՈՒԶ գիւղից մեզ գրում են. «Յուլիսի 17-ին անյայտ պատճառից հրդեհ է ծագել Շօր-Բուլաղ անունով յայտնի ագարակում, որ մեր գիւղի, Մեծ-Շէնի եւ Մոխրաթաղի համգերի ամենաբերրի եւ արգաւանդ մասն է կազմում։ Այրվել է 850 խուրձ ցորեն եւ 20 սայլ խոտ, որոնք պատկանում էին մեծ-շէնացի եւ մոխրաթաղցի մի քանի գիւղացիների»։

—

ԳԱՌՆԱԿԵՐ ԳԻՒՂԻՑ (Գանձակի գաւառ) մեզ գրում են. «Գանձակի գաւառի Բարսում տանուտէրութեան մէջ գտնվող 4 գիւղերից միայն երկուսը, այն է Բարսում եւ Գառնակեր գիւղերն են, որ բացի միւս գիւղերի պէս հողագործութեամբ պարապելուց՝ պարապում են եւ այգեպանութեամբ, ի հարկէ, հին, նախնական ձեւով։ Վերջին ժամանակներս, մօտ 3 տարի շարունակ, այգիները այն օգուտը չը տուին, ինչ որ առաջ, իսկ այս տարի գարնան սկզբից մեծ եկամուտ էր խոստանում ոչ միայն այգին այլ եւ արտը. եւ գիւղացին յոյս ունէր մի քանի տարվայ անբերրիութեան պատճառով տակոսով վերցրած պարտքը կրկին հատուցանել, ազատվել վաշխառուի անդադար սպառնալիքից եւ յիշոցներից։ Այո, յոյս ունէր, քանի որ հէնց գարնան սկզբից վաղը աջող կերպով արձակեց «քուռկը» այնուհետեւ լաւ անցաւ ծաղկի ժամանակը, լաւ «զօրաւ» (խակ խաղողը) բռնեց. բոլոր գիւղացիք ուրախ էին. բայց ահա մի շաբաթվայ ընթացքում շնորհիւ տօթի «թոզ տուաւ»։ Թոզ տալը մի այնպիսի հիւանդութիւն է, որ խաղողի հատիկները չորացնում է, անընդունակ դարձնելով նրան գինի արտադրելու։ Մեր հարեւան գերմանացիք այս հիւանդութեան առաջն առնում են խաղողին որոշ ժամանակ ծծումբ փչելով. իսկ մենք այդ բանը չը գիտենք, չը նայած որ քանի-քանի անգամ ենք այս հիւանդութիւնից վնաս ստացել։ Գտնվեցան մարդիկ, որոնք գնեցին մեքենայ եւ սկսեցին ծծումբ փչել, բայց համարեա անօգուտ, որովհետեւ, ինչպէս գիւղացիք են ասում, արդէն թոզը «ջանն է նստել»։ Վերջապէս այս տարի սպասելի օգուտը չենք ստանայ այգիներից։ Իսկ արտը, գիւղացու յոյս եւ ապաւէն արտը, հասել, աջող հաձ է բռնել եւ հնձող է կանչում։ Ասում են, որ շատ քիչ է պատահել այսպիսի արտեր ունենալ։ Եթէ տարեկան հաց լինի մեր գիւղացուն, այնպէս որ նա ստիպված չը լինի աշխատածը ցորենի տալ, այն ժամանակ նա երջանիկ է եւ պարտքից կարող կը լինի թեթեւանալ»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—«Times»-ին հաղորդում են Կ. Պօլսից, թէ իբր մինիստրների խորհուրդը մշակել է Թիւրքաց պետութեան մէջ մտցնվելիք րէֆօրմների ծրագիր, որին հաւանութիւն է տուել սուլթանը։ Այդ ծրագրի մէջ առաջին տեղը բռնում են՝ ժանդարմերիայի վերակազմութիւնը, հաղորդակցութեան ճանապարհների բարւոքումն եւ կարգաւորումը, նոր ուսումնարանների բացումը եւ այլն։ Միայն մեծ վեզիրի անակնկալ հիւանդութիւնը ստիպում է յոռետեսութեամբ նայել այդ վարդագոյն յոյսերի վրա, որոնք այնքան անսպասելի կերպով ծաղկեցին Բօսֆորի ափերում։

—Կ. Պօլսից հաղորդում են «Allgemiene Zeitung» լրագրին, թէ Թիւրքական կառավարութիւնը ամեն ջանք գործ է դնում առեւտրական դաշնագիր կապելու Պարսկաստանի հետ։ Պարսկաստանում թիւրքական ապրանքներից, որպէս մաքս, վերցնվում է նրանց արժողութեան 12%-ը, մինչդեռ Թիւրքիայում պարսկական ապրանքներից առնվում է միայն 8%։ Բ. Դուռը առաջարկել է պարսկական կառավարութեան այսուհետեւ, մինչեւ առեւտրական դաշնագիր կապելը, տալ իրար փոխադարձաբար այն բոլոր մաքսային արտօնութիւնները, որ վայելում են միւս պետութիւնները։

—Լօնդօնի մամուլը շարունակում է քննադատել Լիդսում տեղի ունեցած ընտրութիւնների հետեւանքները, որոնց նա ահագին նշանակութիւն է տալիս։ «Daily Mail» հաւատացնում է, թէ կառավարչական թեկնածուի պարտութիւնը այնպիսի խոր տպաւորութիւն գործել մինիստրութեան վրա, որ մինիստրութիւնը հերթական հարց դարձրեց կաբինէտի կազմի մէջ համապատասխան փոփոխութիւններ մտցնելու խնդիրը։

—Պրէսանսէ «Aurore» լրագրում խիստ լեզուով յարձակվում է ֆրանսիական կղերականների վրա, որոնք իրանց պայքարի մէջ կառավարութեան դէմ առաջին տեղը տուին կանանց եւ երեխաներին։ Առանձնապէս վրդովվում է նա դիմադրութիւն կազմակերպողների այն անարժան խաղով, որով նրանք խորհուրդ էին տալիս աբեղաներին հնազանդվել, իսկ կրօնաւորուհիներին գրգռում էին դիմադրելու, յոյս ունենալով, որ իշխանութիւնները չեն համաձայնվի նրանց ձեռք տալ։ «Նրանք կարծում էին,—ասում է Պրէսանսէ,—որ աբեղաները առանձին համակրանք չեն գարթեցնի, այն ինչ կրօնաւորուհիները, ողորմածութեան քոյրերն եւ ուսուցչուհիները յոկ միայն իրանց զգեստով եւ դիմաքօղով յարգանք են ներշնչում։ Բայց երբէք չը պէտք է կռւի մէջ առաջին տեղը տալ կանանց եւ երեխաներին։ Դա միշտ բացատրվում է, եւ իրաւացի կերպով, այնպէս, որ նրանց կուսակիցները, բացի կանացի թուլութիւնն եւ երեխաների անձեռնմխելիութիւնն իրանց զէնք դարձնելուց, ուրիշ ոչ մի զէնքով ընդունակ չեն յաղթութիւն տանելու»։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

27 յուլիսի

ԼՕՆԴՕՆ։ Թնդանօթաձգութիւնը առաւօտեան աւետեց թագադրութեան օրվայ սկիզբը։ Արքայական ողջոյնի թնդանօթաձգութիւն կատարվեց 41 հարուածով Տօուէրից եւ 21 հարուածով Հայդ-Պարկից։ Երէկ երեկոյեան Վէստէնդում մի շարք տներ լուսավառված էին. գլխաւոր փողոցներով շարժվում էր ժողովրդի անհամար բազմութիւն։ Բուկինգամի պալատի առաջ ամբոխը երգում էր ազգային օրհներգը։ Շատերը գիշերը անցկացրին այն ճանապարհի վրա, որով պէտք է անցնէր թագադրութեան գնացքը։ Առաւօտեան Վէստէնդ եկան 6000 մարդուց բաղկացած զօրքեր. ընդամէնը այստեղ եկել է 27,000 հոգուց կազմված զօրք՝ բոլոր տեսակ զօրամասերից։

ՄՕՍԿՎԱ։ Անգլիական եկեղեցում կատարվեց հանդիսաւոր մաղթանք հիւպատոսների ներկայութեամբ։ Էդուարդ թագաւորին ուղարկված է հեռագիր անգլիական գաղութի կողմից։ Երեկոյեան գաղութը մեծ հացկերոյթ կը տայ։

ԼՕՆԴՕՆ։ Ժամի 11-ին արքայական զոյգը, որին դիմաւորում էին ողջոյնի աղաղակներով, կառքով Բուկինգէմի պալատից ուղեւորվեց Վէստմինստէրեան աբբայութիւնը թագադրվելու։

ԼՕՆԴՕՆ։ Ժամի 11-ին, առաւօտեան, անգլիական արքայական տան անդամները եւ նրան ազգակից օտարերկրեայ պրինցներն ու պրինցուհիները ճանապարհ ընկան Բուկինգէմի պալատից ութ կառքով, որոնց ուղեկցում էր լէյբ-գվարդիայի մի զօրաբաժին։ Ժողովուրդը ոգեւորված կերպով ողջունում էր Ուէլսի պրինցին եւ պրինցուհուն։

ԼՕՆԴՕՆ։ Թագադրութիւնը տեղի ունեցաւ ժամի 12-ին եւ 40 րօպէին։ Միաբանութեան ժամանակ թագաւորը պատասխանում էր իրան տուած հարցերին անյողդողդ, ամբողջ տաճարի մէջ լսելի ձայնով։ Երբ վերջացաւ թագադրութիւնը, բոլոր ներկայ եղողները վերկացան տեղերից եւ աղաղակեցին. «Թող Աստուած պահէ թագաւորին եւ թագուհուն»։ Եկեղեցական ծիսակատարութիւնը վերջացաւ կէսօրվայ ժամի 1-ից յետոյ։

ԼՕՆԴՕՆ։ Կէնտէրբէրիի արքեպիսկոպոսը, որի ձայնը ցոյց էր տալիս սաստիկ յուզմունք, բատ երեւոյթին մօտ էր ուշաթափութեան։ Նրանից յետոյ՝ երբ նա թագ դրեց թագաւորի գլխին՝ Եօրկի արքեպիսկոպոսի եւ ուրիշ երկու եպիսկոպոսների օգնութեամբ՝ ստիպված եղաւ հեռանալ։ Ապա կազդուրվելով՝ նա հնար ունեցաւ վերջացնելու հանդէսը։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Յուլիսի 27-ին Թագաւոր Կայսրը վերադարձաւ Պետերհօֆ։

Այսօր, Էդուարդ թագաւորի թագադրութեան առիթով, անգլիական եկեղեցում տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր մաղթանք։

28 յուլիսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Բարձրագոյն հրովարտակ նաւատորմի գլխաւոր հրամանատար Նորին Կայսերական Բարձրութիւն գեներալ—ծովապետ Ալէքսէյ Ալէքսանդրովիչի անունով. «Ձերդ Կայսերական Բարձրութիւն. Այսօր վերջացան ուսողական թնդանօթաձիգ զօրաբաժնի ռազմական վարժութիւնները, որոնք կատարվեցին Իմ եւ Իմ օգոստափառ հիւր, գերմանական կայսրի ներկայութեամբ։ Ինձ համար ուրախալի էր տեսնել, թէ ինչպիսի փառաւոր առաջադիմութիւն է գործել զօրաբաժնի անձնական կազմը, որին ղեկավարում է փորձառու, եռանդոտ եւ անվհատ ծովապետը։ Ես գիտեմ, որ այդ բանի համար հարկաւոր էր գործ դնել ծանր եւ յամառ աշխատանք զօրաբաժնի բոլոր պաշտօնեաների կողմից եւ Ես ուրախ էի՝ անձամբ տեսնելով նրանց եռանդոտ եւ միաջան աշխատանքը նաւատորմի ռազմական ծառայութեան ամենաէական ճիւղի մէջ։ Ինձ համար հաճելի է յայտնել Ձերդ Կայսերական Բարձրութեան, որպէս Մեր ծովային ոյժերի ռազմական պատրաստութեան գերագոյն ղեկավարին եւ Իմ առաջ պատասխանատու անձին նրանց ռազմական պատրաստականութեան համար, Իմ սրտագին շնորհակալութիւնը բարոյական բաւականութեան այն խորին զգացմունքի համար, որ Ես զգացի այս երեք օրվայ մէջ՝ Րէվէլի նաւահանգստում Իմ ծովագնացների մէջ անցկացրածս ժամանակամիջոցում։ Մնում եմ առ Ձեզ ընդմիշտ անփոփոխ բարեհաճ»։ Իսկականի վրա Նորին Կայսերական Մեծութեան սեփական ձեռքով գրված է. «եւ անկեղծ ու սրտագին կերպով Ձեզ սիրող Ձեր եղբօրորդի ՆԻԿՈԼԱՅ»։

Օդեսայում ժանտախտից հիւանդանալու նոր դէպքեր յուլիսի 9-ից մինչեւ 20-ը չեն եղել. հինգ մարդ, որոնք հիւանդացել էին մինչեւ յուլիսի 9-ը, ճանաչված են առողջացած։ Յուլիսի 20-ին եւ 21-ին նորից բերվեցին քաղաքային հիւանդանոցը երկու հիւանդներ տեղական բնակիչներից։ Նրանք անմիջապէս առանձնացրվեցին. հիւանդութեան ընթացքը գոհացուցիչ է։ Աստրախանի նահանգի Չերնօեարի գաւառի Ակսայ գիւղում յուլիսի 15-ից սկսած հիւանդութեան նոր դէպքեր չեն նկատված։ Համաճարակի սկզբից հիւանդացած 28 հոգուց մեռել են 16 հոգի, վերջնականապէս առողջացել է մէկ հոգի, հիւանդ մնացել են 11, որոնցից 9-ը առողջանալու վրա են։

ՕԴԵՍԱ։ Յուլիսի 27-ին փակվեց ատամնա-

Дозволено Цензурою, Тифлисъ, 29 Іюля 1908 г.

բուժեան համաժողովը, որը քննեց մօտ 30 մասնագիտական զեկուցումներ, որոշեց կազմակերպել փոխադարձ օգնութեան դրամարկղ, կենսաթոշակի եւ թաղման դրամարկղներ եւ վճռեց հետեւեալ համաժողովը հրաւիրել 1905 թւին Պետերբուրգում։

Անգլիական գաղութը սկսեց իր տօնախմբութիւնները ի պատիւ Էդուարդ թագաւորի թագադրութեան։ Անգլիական եկեղեցում կատարվեց հանդիսաւոր ժամերգութիւն։

ԼՕՆԴՕՆ։ Առաւօտեան 10 ժամին Վէստմինստրեան աբբայութիւնը հանդիսաւոր կերպարանք ունէր։ Ժամի 11-ին բարձր պաշտօնեաները տեղեր գրաւեցին գահի մօտ. Դէվօնշիրեան դուքսը բռնել էր թագը, մարկիզ Լօնդօնդէրրին—սուրը։ Թագուհին տեղ գրաւեց գահի վրա. նրան ողջունեցին «vivat regina Alexandra» աղաղակներով։ Երաժշտութեան նուագը աւետեց թագաւորի գալուստը. բոլոր ներկայ եղողները ողջունեցին նրան «vivat rex Eduardus» աղաղակով։ Թագաւորը կրում էր արքայական ծիրանի. նա մօտեցաւ գահի առաջ պատրաստված տեղին, գլուխ տուեց թագուհուն եւ ծունկ չոքեց աղօթելու։ Կատարվեց «ընդունման» ծէսը անընդհատ աղաղակների եւ փողերի ու ծնծղաների ձայների մէջ։ Տեղի ունեցաւ հաղորդութիւն։ Սրբագործութեան ժամանակ թագաւորը պատասխաններ էր տալիս անյողդողդ եւ բարձր ձայնով. նա ստորագրեց երդման օրինակը։

ԼՕՆԴՕՆ։ Հաղորդման ժամանակ թագաւորը ծունկ խոնարհեց, ընդունեց օծումն միւռօնով եւ պետական սուրը կապած՝ ընդունեց արքայական իշխանութեան նշանները։ Թագաւորը շատ լաւ դիմացաւ ծիսակատարութեան ժամանակ, չը յոգնեց, առոյգ տեսք ունէր եւ զգում էր իրան շատ լաւ։

ԼՕՆԴՕՆ։ Արքայական զոյգը հեռացաւ աբբայութիւնից ժամի 2-ին, ժողովուրդը նորից ողջունում էր նրանց աղաղակներով։

ԼՕՆԴՕՆ։ Ուրախութիւն եւ ցնծութիւն էին տիրում առաւօտից մինչեւ ուշ գիշեր. ամեն տեղ հնչում էին զանգակներ. ամբոխը փողոցներում աւելի շատ էր, քան կարելի էր սպասել. հրճուանքը այնքան մեծ էր, որ երկու տեղում ամբոխը պատռեց զօրքի շարքերը, որպէս զի աւելի լաւ տեսնէ թագաւորին։ Հասարակութիւնը պալատի առաջ, նոցա մեծութիւնների վերադարձից յետոյ, այնպիսի ցոյցեր էր անում, որ արքայական զոյգը դուրս եկաւ պատշգամբ. նրան ողջունեցին ոգեւորված աղաղակներով։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԷԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

(Ժամերը նշանակված են Պետերբուրգի հաշւով, փակագծում Թիֆլիսի հաշւով)

Արագ գնացք Թիֆլիսից—Բագու շաբաթը մէկ անգամ ուրբաթ օրերը դուրս է գալիս առաւօտեան 10 ժամ 15 րոպ. (11 ժ. 49 ր.), հասնում է Բագու գիշերվայ 12 ժամ 11 ր. (1 ժ. 9 րոպէին)։

Արագ գնացք Բագուից—Թիֆլիս դուրս է գալիս ուրբաթ օրերը գիշերվայ 12 ժամ 52 րոպէ (1 ժ. 50 ր.), հասնում է Թիֆլիս ցերեկվայ 2 ժ. 45 ր. (3 ժ. 43 ր.)։

Արագ գնացք Թիֆլիսից—Բաթում ամեն օր դուրս է գալիս առաւօտեան 6 ժ. 45 ր. (7 ժ. 43 ր.) հասնում է Բաթում երեկոյեան 5 ժ. 2 ր. (6 ժ.)։

Արագ գնացք Բաթումից—Թիֆլիս ամեն օր դուրս է գալիս երեկոյեան 10 ժ. 10 ր. (11 ժ. 8 ր.), հասնում է Թիֆլիս առաւօտեան 9 ժ. 4 ր. (10 ժ. 2 ր.)։

Փոստատար գնացք Բագուից դուրս է գալիս երեկոյեան 9 ժ. 22 ր. (10 ժ. 20 ր.), հասնում է Թիֆլիս ցերեկվայ 3 ժ. 56 ր. (4 ժ. 54 ր.), դուրս է գալիս Թիֆլիսից երեկոյեան 5 ժ. 9 ր. (6 ժ. 7 ր.), հասնում է Բաթում առաւօտեան 5 ժ. 40 ր. (6 ժամ 38 րոպէին)։

Մարդատար գնացքը Բագուից դուրս է գալիս ցերեկվայ 2 ժ. 27 ր. (3 ժ. 25 ր.), հասնում է Թիֆլիս առաւօտեան 7 ժ. 39 ր. (8 ժ. 37 ր.), դուրս է գալիս Թիֆլիսից առաւօտեան 8 ժ. 29 ր. (9 ժ. 27 ր.), հասնում է Բաթում երեկոյեան 8 ժ. 30 ր. (9 ժ. 28 ր.)։

Փոստատար գնացքը Բաթումից դուրս է գալիս գիշերվայ 11 ժ. 5 ր. (12 ժ. 3 ր.), հասնում է Թիֆլիս ցերեկվայ 11 ժ. 34 ր. (12 ժ. 32 ր.), դուրս է գալիս Թիֆլիսից ցերեկվայ 12 ժ. 36 ր. (1 ժ. 34 ր.), հասնում է Բագու առաւօտեան 6 ժ. 16 ր. (7 ժ. 14 ր.)։

Մարդատար գնացք Բաթումից դուրս է գալիս առաւօտեան 7 ժ. 5 ր. (8 ժ. 3 ր.), հասնում է Թիֆլիս երեկոյեան 6 ժ. 39 ր. (7 ժ. 37 ր.), դուրս է գալիս Թիֆլիսից երեկոյեան 7 ժ. 24 ր. (8 ժ. 22 ր.), հասնում է Բագու ցերեկվայ 12 ժ. 5 ր. (1 ժ. 3 ր.)։

Փոստատար գնացք դուրս է գալիս Թիֆլիսից դէպի Կարս երեկոյեան 8 ժ. 30 ր. (9 ժ. 28 ր.). հասնում է Սանահին 1 ժ. 35 ր. (2 ժ. 33 ր.), Ղարաքիլիսա գիշերվայ 3 ժ. 32 ր. (4 ժ. 30 ր.), Ալէքսանդրօպօլ առաւօտեան 7 ժ. 17 ր. (8 ժ. 15 ր.), Կարս ցերեկվայ 11 ժ. 1. (11 ժ. 59)։

Փոստատար գնացք Կարսից դուրս է գալիս ցերեկվայ 4 ժ. 57 ր. (5 ժ. 55 ր.), հասնում է Ալէքսանդրօպօլ երեկոյեան 8 ժ. 5 ր. (9 ժ. 3 ր.), Ղարաքիլիսա 11 ժ. 42 ր. (12 ժ. 40 ր.), Թիֆլիս առաւօտեան 6 ժ. 20 ր. (7 ժ. 18 ր.)։

Խառն գնացք Թիֆլիսից դուրս է գալիս ցերեկվայ 2 ժ. 15 ր. (3 ժ. 13 ր.), հասնում է Ղարաքիլիսա 9 ժ. 30 ր. (10 ժ. 28 ր.) Ալէքսանդրօպօլ գիշերվայ 1 ժ. 25 ր. (2 ժ. 23 ր.)։

Խառն գնացք Ալէքսանդրօպօլից դուրս է գալիս առաւօտեան 5 ժ. 25 ր. (6 ժ. 23 ր.), հասնում է Ղարաքիլիսա առաւօտեան 8 ժ. 35 ր. (9 ժ. 33 ր.) և Թիֆլիս ցերեկվայ 3 ժ. 37 ր. (4 ժ. 35 րոպէին)։

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բ. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից։

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝

Բ. Ս. Նաւասարդեան—11—12 ժ. վիրաբուժութեան, վեներական (սիֆիլիս) և միզասեռ. հիւանդ.

Կ. Ի. Գզելիեվ—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի հ.

Ջ. Ի. Բաբաճանեանց—11—12 ժ. կանանց և երեխայոց հիւանդ.

Գ. Ս. Թարխանեանց—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Կ. Ի. Գզելիեվ—6—7 ժ.

Գ. Ս. Թարխանեանց—7—8 ժ. ներքին և երեխայոց հ.

Բ. Ս. Նաւասարդեան—7½—8 ժ.

Վճարը 50 կ. չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։

Օ. Ց. Առվանիցակի—տանը. ծաղկահատ և բըժշկական մարմնամարզ. դիմել 11—1 ժ.։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝

Բժշկապետ ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ

Դուրս եկաւ մամուլի տակից

ԴԱՍԱԳԻՐՔ ԿՐՕՆԻ

երկրորդ գրքոյկի երկրորդ մասը

ՆՈՐ ՈՒԽՏԻ ՍՈՒՐԲ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

աշխատասիրութիւն

ԵԶՆԻԿ ԱՒԱԳ ՔԱՀ. ԵՐԶՆԿԵԱՆԻ

1—5

ԲԱԳՈՒՈՒՄ ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՊԱՐՏԷԶ ՕՐ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

տեղափոխվեց Արմեանսկայա փողոց, տ. Կրասիլնիկեանի, հայոց եկեղեցու դիմաց։

2—3

Լոյս տեսաւ

ԼԷՕ

ՅՈՎՍԷՓ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ

Կենսագրական-պատմական տեսութիւն

Չորս պատկերով (Յովսէփ կաթ. Արղութեան, Կայսրուհի Եկատերինա II, իշխան Գ. Պոտեմկին, կոմս Յովհաննէս Լազարեան)։

ԳԻՆՆ Է 60 ԿՕՊԷԿ

Ծախվում է «Մշակի» Խմբագրատանը։ Հասցէն. Тифлисъ, редакція газ. «Мшакъ».

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ

ՊԱՐՍԻՑ ԾՈՑԻ ԶԷՅԹՈՒՆԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ԲՈՒՇԻՐՈՒՄ

(Հիմնված 25 տարուց ի վեր)

Հաղորդում է մանրամասն տեղեկութիւններ Պարսից ծոցի առեւտուրի մասին, ունի ներկայացուցիչներ հարաւային Պարսկաստանի առեւտրական կենտրոններում, ընդունում է յանձնարարութիւններ, գնում եւ վաճառում է ապրանքներ, փոխադրում է Եւրոպայից Պարսկաստան եւ Պարսկաստանից Եւրոպա, դիւրամատչելի պայմաններով.—Հասցէն. Zeytoon C. G. Buchire Persian-Gulf.

38—100

Ա Զ Դ

„ՄՈՒՐՃԻ" ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

յիշեցնում է այն բաժանորդներին, որոնք ստանում են ամսագիրը՝ բաժանորդագինը մաս[illegible] վճարելու պայմանով, որ յուլիսի 1-ին պէտք է ուղարկված լինէր վճարի վերջին [illegible] մինչդեռ յիշած բաժանորդներից շատ շատերը (աւելի քան 100 հոգի) մինչեւ օրս չեն [illegible] իրանց վրա մնացած պարտիքները։ „Մուրճի" յուլիսեան համարը, № 7, կուղարկվի այն այն բաժանորդներին, որոնք մինչեւ այդ համարի լոյս տեսնելը լրիւ վճարած լինեն տարեկան բաժանորդագինը, 10 րուբլի։

4—5

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ ԿՐԹԱՏՈՒՆ

ԼՕԶԱՆ, ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ

Տարեշրջանը կը սկսի յառաջիկայ սեպտ. 1-ին (ր. ե.)։ Կրթատունս կընդունի 10-էն [illegible] տարեկան աշակերտներ, որոց ներդաշնակ ու կատարեալ դաստիարակութիւն մը կուտայ [illegible] եւ ռուս լեզուներէն զատ, հոն կը դասաւանդուին այլ եւ այլ լեզուներ, գիտութիւններ, առեւտրական ուսումներ։ Կրթատունս կը պատրաստէ նաեւ իր աշակերտները համալսարաններու եւ բազմարուեստեան վարժարաններու մուտքին համար պահանջված քննութիւններուն։ Մանրամասնութեանց եւ պայմաններուն համար դիմել առ

Տնօրէն
Մ. Նալբանդեան
Տոքտ. ի Գիտ.

Longeraie, Lousanne
Suisse

2—3

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

(Թիֆլիս, Լերմոնտովսկայա փողոց, № 9)

Ցանկացողները ունենալ իրանց առեւտրական գործերի համար ուսման ընթացքը աւարտած աշակերտներ եւ աշակերտուհիներ, թող բարեհաճեն դիմել կուրսերի հիմնողին, Ս. Մանուէլեանցին։ Աւարտողները ստացել են մասնագիտական առեւտրական կրթութիւն։ [illegible]կասի ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձուի հաստատված ծրագրի համեմատ, եւ ունեն [illegible]նաւոր ատեստատներ։

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՍԿՍՎԵԼՈՒ ԵՆ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 2-ԻՑ

Կուրսերի ծրագիրը եւ կանոնները կարելի է ստանալ ձրիապէս կուրսեր հիմնողի [illegible]կարանում։ Օտարաքաղաքացիները դիմում են՝ ТИФЛИСЪ, учредителю коммерческихъ курсовъ С. П. Мануэльянцу.

(Ե.) 6—12

Ֆինանսների մինիստրի թոյլտուութեամբ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

(Баку, Прачешная, домъ Теръ-Ованесова)

Կուրսերի նպատակն է տալ ունկնդիրներին մասնագիտական—առեւտրական կրթութիւն եւ պատրաստել հմուտ հաշւապահներ։ Աւարտողները ստանում են ատեստատներ։ Կուրսերում աւանդվում են՝ 1) Առեւտրական թւաբանութիւն եւ թուաբանութիւն համրիչի վրա. 2) Հաշւապահութիւն՝ արդիւնաբերական-գործարանական, առեւտրական եւ բանկային. 3) Առեւտրական թղթակցութիւն. 4) առեւտրական տնտեսագիտութիւն։ 5) Առեւտրական եւ մուրհակային օրէնքներ. 6) Գեղագրութիւն եւ արագագրութիւն (ուղղումն ձեռագրի)։

Ընդունելութիւնը՝ սեպտեմբերի 1-ից ամեն օր՝ կուրսերում։ Կուրսերի կանոնադրութիւնը (уставъ) եւ մանրամասն ծրագիրը—տրվում եւ ուղարկվում են ձրիաբար։ Օտարաքաղաքացիները դիմում են՝ БАКУ, учредителю коммерческихъ курсовъ А. И. Теръ-Каспарову.

8—25

Ֆինանսների նախարարութեան իրաւասութեան տակ գտնվող

ՀԱՇՈՒԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ

Հեղինակ «Առեւտրական, գործարանական եւ նաւթարդիւնաբերութեան հաշւապահութեան ձեռնարկի», որ ֆինանսների նախարարութեան ուսումնական բաժնի կողմից ընդունված է իբրեւ օժանդակ ձեռնարկ առեւտրական դպրոցներում

ՍՈՎՈՐԵՑՆՈՒՄ ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ Է

Երկու սեռի անձանց՝ գործնական ձեւով հաշւապահութիւն 4 ամսում, պատասխանատուութեամբ, եւ հարկաւոր դէպքում՝ յանձնարարականով

ՊԱՐԱՊՄՈՒՆՔԻ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐՆ ԵՆ

1) Իտալական կրկնակի հաշուապահութիւն արդիւնագործութեան բոլոր ճիւղերի վերաբերեալ, նաեւ նաւթարդիւնաբերական եւ նաւթագործական հաշւապահութիւն։
2) Առեւտրական թուաբանութիւն։
3) Առեւտրական թղթակցութիւն։
4) Մուրհակային եւ առեւտրական օրէնքներ։
5) Վայելչագրութիւն եւ ուղղումն ամենավատ ձեռագրի։

Ընդունելութիւն ամեն օր։ Պարապմունքները սկսվում են 1902 թւի Սեպտեմբերի 15-ից պարբերաբար ամեն 4 ամիս, ամենայն օր ճաշից յետոյ՝ 60 րուբլի վճարով ամբողջ դասընթացքի համար։

Դասընթացքը աւարտողներին տրվում է, ֆինանսների նախարարութեան թոյլատրված ծրագրի համաձայն, վկայագիր։

Ցանկացողներին խնդրում են դիմել գրաւոր կերպով կամ անձամբ կուրսերի հիմնադրին՝ Թիֆլիսում, Николаевская ул. № 46, ամենայն օր։ Ծրագիր ուղարկվում է ձրի։

Վերեւում յիշված ձեռնարկը ծախվում է Ռուսաստանի բոլոր գրավաճառանոցներում։ Օտարաքաղաքացիները գիրքը գնելու համար կարող են դիմել հեղինակին, առանց պօստի ծախս վճարելու։ ԳԻՆՆ Է 3 ր. 50 կոպէկ։

(Կ. Ե. Հ. Չ.) 13—35

„Փ. Ն. ՓՐԻԴՕՆԵԱՆ"

ԿՕՆՖԷՏԻ ԵՒ ՇՕԿՕԼԱԴԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ

Կովկասեան գիւղատնտեսական ցուցահանդէսում մեր պատրաստած ապրանքները արժանացան Կովկասում կօնֆէտի արդիւնաբերութեան

ՄԻԱԿ ՄԵԾ ԱՐԾԱԹԵԱՅ ՄԵԴԱԼԻ

Առանձնապէս յանձնարարում ենք. ՌԱՀԱԹ-ԼՕԽՈՒՄ, կարամէլ «ԻՒԲԻԼԷՕՆԱՅԱ» եւ առհասարակ բարձր յատկութեան կարամէլներ մրգեղէնով։
Գործարանում աշխատում են մայրաքաղաքի նշանաւոր վարպետներ։
Պատուէրներով դիմել. Թիֆլիս, Պավլովսկայա փողոց, սեփական տուն
Գործարանի հեռախօս № 362, գործարանական խանութինը № 772։

62—100 (Կ. Կ.)

Дозволено Цензурою, Тифлисъ, 29 Іюля 1902 г.

Электропечатня Груз. Издат. Т—ва, Б.-Ванкская ул.